

Pirkko-Liisa Haarmann

* 3.2.1938 † 31.5.2021

Oikeusneuvos Pirkko-Liisa Haarmann (os. Autio, ent. Aro) kuoli 31.5.2021 vapaa-ajan asunnollaan Lappeenrannassa pitkäaikaiseen sairauteen. Hän oli syntynyt Helsingissä 3.2.1938.

Pirkko-Liisa Haarmann varttui ja kävi koulunsa Lapualla. Hänessä oli eteläpohjalaisia luonteenpiirteitä, mutta pohjalaista murretta hän ei Helsinkiin siirryttyään käyttänyt. Naapurikunnasta Kauhavalta kotoisin olevan juristin ja kulttuurihenkilön Jukka Kempin sanoin Haarmann oli monesta tunnetun Lapuan yhteiskoulun ilo ja ylpeys ja lisäksi sukua vaikkakin kelle.

Haarmann kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1957 ja ryhtyi opiskelemaan oikeustiedettä Helsingin yliopiston lainopillisessa tiedekunnassa. Tätä alaa oli hänelle suositeltu perhepiirissä, koska hän oli ”niin rauhallinen ja harkitsevainen”. Näitä ominaisuuksia hänessä olikin, ja lakimiehen ammatti sopi hänelle erinomaisesti.

Haarmann valmistui juristiksi vuonna 1961, ja toimittuaan pari vuotta Helsingin maistraatissa hän siirtyi yliopistolle siviilioikeuden assistentiksi. Vuonna 1971 valmistunut väitöskirja *Säätiön tarkoituksesta ja sen toteuttamisen takeista* oli Suomessa ensimmäinen laaja tutkimus säätiöoikeu-

desta. Väitöskirja oli hyvin systematisoitu ja säätiötodellisuuteen ankkuroitunut. Siksi se on yhä validi, vaikka lainsäädäntö on muuttunut. Jo ennen väittelemistään Haarmann oli julkaissut monografian *Säätiön lakkauttamisen edellytykset*.

Säätiöoikeudellisessa tutkimuksessa Haarmann seurasi opettajansa ja mentorensa professori Matti Ylöstalton ohjetta: ”Ottakaa asiasta selvää ja kertokaa siitä muille”. Näin hän toimi myöhemminkin siirtyessään rohkeasti vähän tutkittujen oikeuskysymysten pariin. Haarmann oli vasta toinen oikeustieteestä Suomessa väitellyt nainen. Ensimmäinen oli Inkeri Anttila. Haarmann oli myös oikeustieteen professorina järjestyksessä toinen nainen – tässäkin Anttilan jälkeen.

Väittelemisensä aikoihin Haarmann jatkoi siviilioikeudellisia tutkimuksia siirtyen sopimusoikeuden puolelle. Hänet nimitettiin Helsingin yliopiston siviilioikeuden apulaisprofessoriksi vuonna 1973. Tutkimuksen painopiste oli kuitenkin jo siirtynyt kauppaoikeuteen. Monografioita alkoi tulla nopeassa tahdissa: *Ennakkokäyttöoikeus patentinhaltijan yksinoikeuden rajoituksena* (1972), *Sattumanvaraiset edut elinkeinotoiminnassa* (1975) ja *Kasvinjalostajan oikeudellisesta asemasta* –

kehityskulkuja ja nykynäkymiä (1977). Häntä kiinnostivat tutkimustoiminnassa yhä enemmän immateriaalioikeudelliset kysymykset – mallioikeus, tavaramerkit ja ennen kaikkea tekijänoikeudet.

Haarmannista tuli vuonna 1978 kauppoikeuden professori. Tätä tehtävää hän oli hoitanut sijaisena usean vuoden. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hän tuli vuonna 1982. Yliopistolla Haarmann tunnettiin taitavana opettajana. Hän oli pitkään henkilökunnasta huolta pitävä yksityisoikeuden laitoksen esimies. Uudet haasteet olivat kuitenkin edessä.

Korkeimman oikeuden presidentti Curt Olsson, entinen Handelshögskolanin kauppaoikeuden professori, arvosti Haarmannin osaamista. Vaikuttipa tämä asiaan tai ei, Haarmann hakeutui tuomarin uralle korkeimpaan oikeuteen. Hän oli vuosina 1980–1981 ylimääräinen oikeusneuvos. Vuonna 1983 seurasi nimitys vakituiseksi oikeusneuvokseksi eli korkeimman oikeuden tuomariksi. Tässä tehtävässä, johon yliopistolta hyvin harvoin siirrytään, hän oli eläkkeelle jäämiseensä vuoteen 2001.

Haarmann sopeutui hyvin myös tuomariksi. Hän ei halunnut briljeerata istunnoissa siviili- ja kauppaoikeuden professoritason tietämyksellään, vaan paneutui jutujen yksityiskohtiin siinä missä muutkin. Hän sanoi toisinaan entisille kollegoilleen, että mitä enemmän jutun aihepiiristä tietää, sitä enemmän miettii, mikä on ratkaisu ja miten se perustellaan. Hän äänesti tupakka-oikeudenkäynnissä tupakkayhtiöiden vahingonkorvausvastuun puolesta, koska ”markkinointilauseissa oli usein vähätelty tupakan haitallisia vaikutuksia puhumattakaan siitä, että niissä olisi kerrottu tupakointiin liittyvistä riskeistä”.

Haarmannin tutkijanura jatkui tuomarinakin. Immateriaalioikeuden oppi-

kirjan ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1989, ja teos *Tekijänoikeus, lähi-oikeus ja oikeus valokuvaan* vuonna 1992. Haarmannille oli luonteenomaista ytimekäs tyyli, jossa hän onnistui selkeästi tuomaan esiin voimassa olevan oikeuden sisällön. Tarkasteluissaan hän mielsi lain takana olevat teoreettiset ajatuksenkulut ja käytännön ongelmat samalla, kun hän onnistui pelkistämään oikeuskäytännön usein monimutkaiset ydinajatuksukset ja ohjaukset. Teoksesta *Immateriaalioikeus* on otettu useita painoksia, mikä kertoo teoksen suosiosta oppikirjana ja merkityksestä käytännön oikeuselämässä. Professorina ja myöhemminkin väitöskirjojen ohjaajana, vastaväittäjänä ja esitarkastajana Haarmann oli hyvin tarkka ja huolellinen, ankarakin positiivisessa mielessä mutta myös kannustava.

Immateriaalioikeus-teoksen viidennen painoksen esipuheessa Haarmann kirjoitti hänen tutkijankuvalleen tyypillisellä tavalla seuraavaa: ”Olemme tottuneet puhumaan teknologianeutraalista tekijänoikeudesta, mutta tämä luonnehdinta ei taidakaan pitää paikkaansa. Kun koko säännöstö on luotu toisenlaista ympäristöä varten, käsitteitä joudutaan määrittelemään tai ainakin venyttämään yli aikaisempien rajojensa, jotta päästäisiin toimivuuteen.”

Ehtivänä ja positiivisena ihmisenä Haarmann oli monessa mukana. Hän oli puheenjohtaja tuotevastuukomiteassa (1976–1978) ja asunto-osakeyhtiölakitoimikunnassa (1980), varapuheenjohtaja tekijänoikeuskomiteassa (1985–1991) ja jäsen säätiölaitoskomiteassa (1972–1975). Viimeksi mainitussa komiteassa hänen erivä mielipiteensä vaikutti merkittävästi epärealistisen hankkeen kariutumiseen. Hän johti puhetta muun muassa Keskus-

kauppakamarin liiketapalautakunnassa ja tekijänoikeusneuvostossa.

Suomen Lakimiesliitossa Haarmann oli pitkään hallituksen jäsen ja lopulta sen varapuheenjohtaja. Hän sai vuonna 1993 Lakimiesliiton arvostetun K.J. Ståhlberg-mitalin. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirjan Lakimies paneutuvana päätoimittajana Haarmann oli vuosina 1984–1990. Hän oli Lakimiesyhdistyksen kunniajäsen. Haarmannilla oli tieteellisiä kontakteja erityisesti Saksaan ja Pohjoismaihin. Hän oli pitkään Pohjoismaisten

lakimieskokousten Suomen paikallisyhdistyksen hallituksen jäsen.

Vahvasta huumorintajustaan tunnettu Pirkko-Liisa Haarmann oli kiinnostunut ruoanlaitosta ja tutki keittokirjoja. Ystäviensä kanssa hän oli usein nähty vieras muun muassa Savonlinnan oopperajuhlilla. Hän kävi mielellään myös teatterissa. Elokuvista hän piti laajalti eikä vierastanut James Bondiakaan. Puolisonsa kieli-tieteilijä, professori Harald Haarmannin kanssa hän kiersi maailmaa Antarktista myöten.

Heikki Halila, Rainer Oesch